משנה · ראשונים · רמב״ם · סדר נזיקין

רמב"ם על משנה עבודה זרה

רבנו משה בן מימון [הרמב"ם]

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

רמב"ם על משנה עבודה זרה

רבנו משה בן מימון [הרמב"ם]

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/רמבם-על-משנה-עבודה-זרה/
הקובץ נוצר ב־21 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
משנה א 4
משנה ב 4
משנה ג 4
משנה ד 4
משנה ה 5
משנה ו 5
משנה ז 5
משנה ח 6
משנה ט 6
פרק ב 6
משנה א 6
משנה ב 7
משנה ג 7
משנה ד 7
משנה ה 8
משנה ו 8
משנה ז 9
פרק ג 10
משנה א 10
משנה ב 11
משנה ג 11
משנה ד 12
משנה ה 12
משנה ו 12
משנה ז 12
משנה ח 13
משנה ט 13
משנה י 14
פרק ד 14
משנה א 14
משנה ב 14
משנה ג 14
משנה ד 14
משנה ה 15
משנה ו 15
משנה ז 15
משנה ח 16
משנה ט 17
משנה י 17
משנה יא 17
משנה יב 18
פרק ה 18
משנה א 18
משנה ב 18
משנה ג 19
משנה ד 19
משנה ה 20
משנה ו 20
משנה ז 20
משנה ח 21
משנה ט 22
משנה י 23
משנה יא 23
משנה יב 23

פרק א

משנה א

שלשה ימים לפני אידיהן של עובדי כוכבים וכו':

אידיהם הבליהם כנוי למועדיהם ואסור לקרותם מועדים לפי שהם הבל על האמת ואלה שלשה ימים מלבד יום האיד עצמו ואסרנו שישאל מהם או ילוה מהם לפי שהם משבחים לעבודת כוכבים שלהם על זה ויהיה הוא סבה לשבח לעבודת כוכבים ואם הוא מלוה על פה מותר לקבל מהם לפי שהוא מציל מידם ואין הלכה כר' יהודה:

משנה ב

רבי ישמעאל אומר וכו':

פסק ההלכה בגולה אין אסור אלא יום אידיהן בלבד וכל מה שלוקחין ומוכרין עמהם ביום אידיהן אסור כלומר שאסור ליהנות ממנו ואין הלכה כר' ישמעאל:

משנה ג

ואילו אידיהן של עובדי כוכבים וכו':

אלו הזמנים הנזכרים היו מפורסמים באותו הזמן אצל העובדי כוכבים והנלוים אליהם וכן כל מועד אומה בכל מקומות העולם כשהן עובדין עבודת כוכבים חייב לנהוג בהן כמו שזכר: מיתה שיש בה שריפה שהיה בה קטורת או שריפת בגדי המת וכלים וגנוסיא של מלכים הוא יום שמתקבצין בו להקים מלך ואין הלכה כר"מ: בלורית הוא שער המניחין באמצע ומגלחין מה שסביבותיו מכל הצדדין ותספורת כזה אסור לנו מן התורה כדי שלא נתדמה להם אבל אין חייב עליו מלקות אלא אם שחת הפאות כמו שבארנו במכות:

משנה ד

עיר שיש בה עבודת כוכבים כו':

אמרו מהו לילך לשם שישים אותה דרך לילך משם לזולתה לפי שאסור ליכנס לעיר שיש בה עבודת כוכבים כל שכן לדור בה וכל שכן לסחור בה וחנויות מעוטרות חנויות העיר שמייפין אותם באיזה מין ממיני הנוי שיעשה הכל הוא לעבודת כוכבים ולפיכך כל מה שיש בה אסור בהנאה ולפיכך יודע לך שכל עיר של אומה שיהיה להם בה בית תיפלה שהוא בית עבודת כוכבים בלא ספק אותה העיר אסור לעבור בה בכוונה וכל שכן לדור בה אבל אנחנו תחת ידיהם בעונותינו ושוכנים בארצם אנוסים ונתקיים בנו מה שנא' (דברים ד) ועבדתם שם אלהים (אחרים) מעשה ידי אדם עץ ואבן ואם העיר

דינה כן קל וחומר דין בית עבודת כוכבים עצמו שהוא אסור לנו כמעט לראותו וכל שכן ליכנס בו:

משנה ה

אלו דברים אסור למכור וכו':

אצטרובלין הן הנקראים בערבי קצ"ם קדיש"י והם הקטנים מן הצנוב': ובנות שוח מין ממיני השקמה: ופטוטרותיהן הענפים שנתלין בהן הפירות: ומה שאמר רבי מאיר דקל טב רצונו לומר פירות דקל טב לפי שהפירות הטובים יקרבום לעבודת כוכבים: וחצב קנים שעושין מהם הסוכר"א. ונקליבם מין ממיני העשבים המעולים ומה שאמר ר' יהודה אין מקריבין חצב לעבודת כוכבים ושאר כל הדברים סתמן מותר ופירושן אסור ר' מאיר אומר אף דקל טב וחצב ונקליבם אסור למכור לעובדי כוכבים והלכה כר"מ שאוסר למכור דברים אלו גזירה שמא יקריב מהם לעבודת כוכבים:

משנה ו

מקום שנהגו (שלא) למכור בהמה וכו':

בהמה גסה אסור למכרה לעובד כוכבים לפי שהוא מצווה על שביתת בהמתו ואסרו למכרה לו על דרך גזירה שמא ישאיל אותה לו או ישכיר אותה לו ויאמר כמו שמותר למכרה כמו כן הוא מותר להשכירה ולהשאילה ויעבוד בה עבודת כוכבים [בשבת] והיא של ישראל ולפיכך מותר לו למכרה על ידי סרסור כמו שבארנו ברביעי מפסחים: והשבורה ג"כ משמשת לטחון ובן בתירא אומר הסוסים שמביאין עליהם הציידין העופות שצדין בהם מותר למכרם להם לפי שסבר החי נושא את עצמו ואפילו בהמה ועוף כמו שבארנו בעשירי מפסחים: וחכמים אומרים כי האדם בלבד הוא שאמרו בו החי נושא את עצמו כמו שנתבאר בפרק עשירי משבת ואין הלכה כבן בתירא א] ואין הלכה כר' יהודה אבל שאר בהמות מותר למכור לעובד כוכבים שהם ידועות לרכוב בהם בלבד:

משנה ז

אין מוכרין להם דובים וכו':

כל דבר שיש בו נזק לרבים כגון כלי מלחמה כולן וכלי יסורין כגון שלשלאות וכבלי ברזל וצינוקי' וכמו כן אין מתקנין להם כלי מלחמה ואין מלטשין להם החרבות והרמחים וכיוצא בהם שלא לעזור המשחיתין בארץ להשחית: בסילקי וגרדינין ואצטדיא ובימה כלן תארי כסאות ואצטבאות שעושין לכבוד עבודת כוכבים ובשבילה: ובימוסות ברניות וארמנות וכפה בנין עשוי כמין קשת:

משנה ח

ואין עושין תכשיטין לעבודת כוכבים וכו':

עיקר איסור דברים אלו מה שאמרה תורה לא תחנם לא תתן להם חנייה בקרקע לפי שזה בכלל לא תחנם: ואמר ואין צריך לומר שדות לפי ששדות יש בהם שני דברים אחד מטעם לא תחנם והשני שמבטל מהן הפרשת תרומה ומעשרות והלכה כרבי יוסי ובלבד שישכיר כל איש ב' אבל ג' או יותר לא ישכיר להם שלא יעשה שכונות עובדי כוכבים:

משנה ט

אף במקום שאמרו להשכיר לא לבית וכו':

הם אמרו אף במקום שאמרו להשכיר הוא דברי ר' מאיר שאומר שלא ישכיר להם זולתו בסוריא בלבד אבל לא בארץ ישראל אבל לדעת רבי יוסי יהיה סוגית הדברים כן כשאמרו לא לבית דירה אמרו ואין בזה מחלוקת שהוא ישכיר לו בית לעשות ממנו אוצר או ליהנות בו הנאה מועטת על דרך ישוב הארץ ולהעביר השעה ואמרו על שמו כלומר על ישראל בעל המרחץ ועובד כוכבים הדר בו יחמם אותן בשבת ויכנסו בו העובדי כוכבים ואומרים רחצנו במרחץ פלוני היום ובזה יש חילול השם למי שישמע זה ואינו יודע שהוא שכור אצלו לזמן קצוב בדמים ידועים וזה היה בימיהם שהיה מנהגם כמו שזכרנו אריסות למרחץ לא עבדי אינשי אבל בזמננו זה דין המרחץ ודין השדה ושאר הקרקעות אחד הוא ומותר לבעל קרקע להשכירו וזה מפורסם לכל בני אדם:

פרק ב

משנה א

אין מעמידין בהמה בפונדקאות של עובדי כוכבים וכו':

ואפי' בהמה נקבה אין מניחין אצל עובדת כוכבים שמא יבא עובד כוכבים אצל אותה עובדת כוכבים וירבע הבהמה הם אמרו לא תייחד אשה עמהם ואפי' היחוד שהוא מותר לה יחוד כמותו להתיחד עם ישראל כגון שתהיה אשת העובד כוכבים עמו וכיוצא בזה ממה שבארנו במקומו ובסוף קידושין: ובת ישראל לא תילד את העובדת כוכבים לפי שמגדלת בן לעבודת כוכבים ואם הוא בשכר מותר מפני איבה ומטעם זה לא תניק בנה של עובדת כוכבים. ואמרה ברשותה שלא תתייחד עמו לפי שהם חשודים על שפיכת דמים:

משנה ב

מתרפאין מהן ריפוי ממון וכו':

ריפוי ממון שירפא לו העובד כוכבים בהמתו או עבדו וריפוי נפשות שירפאהו לו עצמו וזה דוקא כשנתן לו הרפואה משלו אבל כשיאמר במה שיתרפא מותר ולפיכך מותר לנו לקחת נסחאות הרפואות מהן ואסור לקחת מהן פירוש ענינו ואין הלכה כרבי מאיר:

משנה ג

אלו דברים של עובדי כוכבים אסורין וכו':

אנדריינוס קיסר היה עושה טיט ידוע וגובל אותו ביין ימים הרבה ואחר כך עשה ממנו כלי חרס בלתי מבושל והיה מוליך אותו עמו וכל שעה שהיה צריך יין היה שורה חתיכה מאותן הכלים במים והוא נמוח וישקע הטיט וישאר המים מזוג ביין והיה שותה ואותו מעשה היו עושין בני אדם בזמן חבור המשנה והוא נקרא חרס אנדריני מיוחס לאנדריינוס: ולבובין גזור מלב לפי שהיו נוקבין על לבן ומוציאין אותו והוא מין מעבודת הבעלים: ותרפות הגרעון הבזוי ומקום התורפה קורין למקום הנבזה והנקלה והוא כינוי דרך בזיון לבתי עבודת כוכבים שהולכין להם ולפיכך נקראו התועים ההולכים בתרפות: והבאים מותר כשבאו יחידים אבל שיירא אסורין שמא דעתן לחזור והלכה כרשב"ג וכר"ע:

משנה ד

נודות של עובדי כוכבים וקנקניהן וכו':

נודות העובדי כוכבים וקנקניהם כמו שאומר לך והוא שאם הם חדשים ולא נשתמש בהן העובד כוכבים מותר לנו לתת לתוכו יין מיד ואם הם ישנים שכבר נשתמש בהן העובד כוכבים ימלא אותן במים שלשה ימים מעת לעת ויחליף מהם המים בכל כ"ד שעות ואחר כך יתן בהן יין ואם נתן בהם ציר או מורייס וכיוצא בהן בתחלה ואף על פי שלא נתן בהם מים שלשה ימים מעת לעת מותר לתת בו יין אחר כן ומותר לתת בהם שכר לכתחילה וכמו כן אם החם אותם באש מותר שיתן בהן יין ואם לא עשה בהם אחד משלשה דברים אלו ונשתהה אצלו שנה תמימה מותר לתת בהן יין: כבר זכרנו פעמים שהחרצנים הם גרעיני הענבים וזגין הקליפה שעל הענב: ולחים נקראים כל שנתן ויבישים אחר השנה ומה שאמרו חכמים מותרין רצונו לומר מותר באכילה והיה מנהגם לתת יין בקצת מיני המורייס ולפיכך אסרוהו באכילה ונתבאר בתלמוד שכשנתברר ממראה אותן מורייס בתכונתו שלא היה בו יין שהוא מותר באכילה ובית אונייקי מקום שרוב העגלים הנמצאים לשם היו קרובים לעבודת כוכבים והיה רוב אותם

העגלים לעומת שאר כל הבהמות מיעוט. ור' מאיר חייש למיעוט לפיכך אמר גבינת אותה העיר אסורה בהנאה בשביל קיבת עגלי עבודת כוכבים ורבנן לא חיישי למיעוט ולפיכך אומרים אסור באכילה בלבד ואין הלכה כר"מ בכל דבריו:

משנה ה

אמר רבי יהודה שאל ר"י וכו':

מה שהביא' שלא יודיעו בטעם אסורו לקירוב אותה גזירה דלמא אתי לזלזולי בה ולפיכך היה מנהגם כשהיו אוסרים שום דבר בגזרה לא היו מודיעים טעם אותה גזירה כל אותה שנה עד שיתפרסם איסור אותו הדבר ונודע אצל הנשים ועמי הארץ באותה שעה מודיעים הטעם וסיבת איסור גבינת העובד כוכבים שמא יעמידנה בעור קיבת נבילה לפי שהוא מעמיד ג"כ וכבר נודע ששחיטת עובד כוכבים נבילה וכשהעמיד בעור הקיבה נאסרה אותה גבינה לא מטעם בשר בחלב לפי שבשר בחלב אינו אסור אלא בנותן טעם כמו שנתבאר בחולין אבל הוא אסור בשביל שחיטת עובד כוכבים ולא נאמר בזה אחד מששים לפי שהוא מעמיד ומעשה הנבלה הוא נראה וכאילו הגבינה כולה נבלה לפי שהדבר שאסור כשנתערב עם המותר והיה מעשה אותה הדבר האסור נראה ונגלה אינו בטל במיעוטו ואפ' הוא נעלם הנה הוא אוסר הכל ואפי' היה אותו הדבר האסור כל שהוא ולא נאמר עליו לא אחד מששים ולא אחד ממאה כמו שבארנו בשני מערלה באמרם כל המחמץ וכל המתבל וכו': והמעמיד גדול ממחמץ וממתבל וכן אמרו הכל הולך אחר המעמיד ואמנם קיבת הנבלה עצמה היא מותרת לפי שהיא פירשא בעלמא רצוני לומר כעין צואה והלחות ואינה כגוף הבהמה ולפיכך מותר לנו ליקח קיבות העובד כוכבים ונעמיד בהן הגבינה וכמו כן כשאנו רואין העובד כוכבים שהעמיד החלב בקיבה עצמה מותר לנו לאכול אותה גבינה ולא תועיל בזה הפרסום ולא מה שהדעת נותן על הרוב אלא ראיית העין ואשר הביא שלא תאסר הגבינה משום חלב שחלבו עובד כוכבים ואין ישראל רואהו לפי שטעם איסור זה כדי שלא יתערב חלב בהמה טמאה עם אותו החלב ועיקר הוא בידינו שחלב בהמה טמאה אינו מעמיד הנה שלא נשאר איסור אלא איסור נבלה בלבד כמו שזכרנו:

משנה ו

אלו דברים של עובד כוכבים וכו':

רוב דברים אלו כגון הפת והשלקות וכיוצא בהן כולם נאסרו כדי שנתרחק מהם ולא נתערב עמהם כדי שלא נמשך בהתערבנו עמהם לשלוח יד במה שהוא אסור וזה ענין אמרם משום חתנות ואלה הדברים הם מכלל שמונה עשר דבר שגזרו כמו שבארנו

בראשון משבת וזה שאתה רואה שאנו אוסרין שלוקיהן אינן הדברים ששולקין בכליהם לפי שזה נקרא גיעולי עובד כוכבים אבל הם הדברים שאין בהם גיעולי עובד כוכבים ולא כיוצא בהם אבל הם אסורים בשביל שנגמרה מלאכתן על ידי עובד כוכבים לפי שהחכמים אסרו בשביל להתרחק מהם גם כן כל מה שיבשל העובד כוכבים ואפי' בישל שום דבר ברשותנו אלא אם היה אותו דבר נאכל בכמו שהוא חי אז אינו עולה על שולחן מלכים לאכול בו את הפת באותו מקום כי בזה לא יאסר כשבשלן עובד כוכבים משום בשולי עובד כוכבים ולא יתערב לך איסור בשולי עובד כוכבים באיסור גיעולי עובד כוכבים וכבר בארתי זה אבל השמן פסק ההלכה ששמן העובד כוכבים מותר ופתם יראה מתלמודנו הבבלי שהוא אסור אבל פת השוק שמוכרין הנחתומין אסורו מעט וקרוב להיתר מפת בעלי בתים. והולכי דרכים ובשעת הצורך הדבר מותר לדעתי והוא חוזר למנהג המדינה כמו שבארתי בפסחים ואין הכבשין שנותנין בהן יין אסורים בהנאה לפי שאין נראה בהם טעם היין אבל הוא נמס ומתבטל טעמו ולפיכך אינו באיסור הנאה לפי שלא נראה בם מעשה היין. וטרית מין ממיני הדגה והוא דג טהור שכותשין אותו עד שהוא שב כמו עיסה וכשהוא נדוק ונכתש אסרנוהו שמא נכתש עמו דג טמא ואין שם צורה שיורה עליו וציר הוא מרק הדג המלוח שמתמצה ממנו וכשאין בו דג אין אנו יודעים אם הוא תמצית דג טמא או מדג טהור הוא ולפיכך אסור וחילק מין מן הדגים והוא טהור אבל כשהוא קטן לא תמצא בו קשקשת ולא סנפיר עד שיגדל וגדלים בו ואסרנוהו לפי שיעלה מן הים עם מין אחר אסור ויתערב בו עירוב גמור עד שלא יכירו אותו אלא יחידים מבני אדם: וקורט של חלתית חתיכת חלתית ואסרו אותה לפי שהעובדי כוכבים חותכין אותה בסכיניהם כשמוכרים אותה ובהן שומן הנבלה וחורפת החלתית יתפשט אותו השומן בגוף החלתית ומחסר חורפתו ואותו שומן הוא נותן בו טעם לשבח וזה אסור כמו שיתבאר בסוף מסכת זו: ומלח סלקונדית מלח ממקום ידוע היו מעלין אותו גדולי העובדי כוכבים על שלחנם והיו מושחין אותו בחלבי החזירים ושומן הדגים וכיוצא בהן ממה שממתק אותו ומשביחו ולפיכך הוא אסור ומה שכפל ואמר הרי אלו אסורין ואין איסורן איסור הנאה למעוטי מורייס וגבינה בית אניאקי שהן אסורין בהנאה לדעת רבי מאיר שמשנה זו שלו:

משנה ז

ואלו מותרין באכילה וכו':

ואפילו ישראל רחוק מן העובד כוכבים והיה ישראל יושב אבל כשהוא עומד רואה את העובד כוכבים ולפי שכשהוא עומד רואהו מאיזו בהמה הוא חולב אותו החלב

מותר ואף על פי שהוא יושב ולא ראהו כשהוא חולב לפי שהעובד כוכבים מתיירא שיעמוד ויראהו כשהוא חולב מן הטמאה וכאילו רצונו לומר באמרו בכאן רואהו שהוא מצוי עמו שהוא יכול לראותו בשעה שהוא חולב והדבדבניות אותן החתיכות שרודין מן הכוורת שבהן הדבש ואע"פ שהן נוטפות לחות לא נאמר שמא הזיל עליהן יין וגם אותה לחות לא תכשיר ואף על פי שהדבש מכשיר מכלל השבעה משקין כמו שזכרנו וכמו שנבאר במקומו במסכת מכשירין לפי שהוא באותה שעה כעין אוכל לא משקה עד שמתיכין אותו ומוציאין דבשו ובתוספתא מסכת טהרות דבש הזב מכוורת דבורים מטמא טומאת משקין חישב עליהם לאוכלן מטמא טומאת אוכלין וזה לפי שלא יתייחד המשקה בעצמו עד שמתיכין אותו בכונה ומסלקין אותו מן הדונג ודע זה: וטרית שאינה טרופה אינו רוצה לומר שהדג נשאר כמו שהוא שזה מבואר הוא אבל רצונו בו ואפי' שהיא כתושה כשאינה טרופה בתכלית היא מותרת וזה הוא שישאר ראש הדג ושדרתו נראים עד שיודע מאותה צורה שהוא דג טהור ואמרו עלה של חלתית ואפילו שנדבק בו קורט חלתית ר' יוסי אומר השלוחין אסורים אומר כשהיו הזיתים השרויין במים נתרכך עד שכשתקח זית אחד מהם תקח אותו מבלי הגרעין שלו ויפול (הנויה) [הנה] הוא אסור וזה הוא פירוש השלוחין כאילו אמר השולחין כמו רוכב ורכוב וטעם זו לדעתו לפי שהוא אומר שהיין השליכו עליהן ולפיכך נתרכך בשרם ונאסרו החגבים מן הכד כשהמוכר משים אותם לפניו לפי שהיה מנהגם לזרוק עליהם יין פעם אחר פעם כדי שלא יתייבשו ויכסום אבק ואם הוא מוכר מן האוצר או ממקום כנוסם מותר לפי שאין צד לאסרם ואמרו וכן בתרומה רצה לומר וכן בכהן החשוד למכור תרומה לשם חולין כל מה שהוא בסל שלפניו שהוציאו למכרו הוא אסור ואין ראוי לקחתו ממנו ואשר יהיה אצלו באוצר מותר לפי שהוא מתיירא שידעו זה בני אדם ויאמרו שהכל הוא תרומה שמכר לשם חולין והוא מסכן במעט ואומר שהוא חולין ולא יסכן המרובה שירא שמא יודע רמאותו ויפסיד הכל ואין הלכה כרבי יוסי:

פרק ג

משנה א

כל הצלמים אסורים וכו':

חושבין בעלי זה המעשה כי כשתהיה השמש במעלה ממעלות הגלגל איזו מעלה שתהיה יעשה צלם לאותה המעלה על דמות הצורה המיוחסת לאותה המעלה ונראים ממנו כחות במציאות בעניני אותה צורה והפועלים המיוחסים לה והם מקטרים לאותו

צלם ומתפללים לו ומגדלין אותו בשעה שתהיה השמש באותה מעלה וזה מין ממיני הצלמים ונקרא בערבי טלאס"ם ובמקום ר' מאיר היה אצלם מין זה מן הצלמים וכבר ידעת שרבי מאיר חייש למיעוט ולפיכך גזר על כל הצורות שהן אסורות לפי שקצתן עשוין לעבדן פעס בשנה כשהשמש [חלה] (ס"א עלה) באותה מעלה וחכמים לא חיישי למיעוט ואומרין שעושין אותו לנוי בלבד. ואם היה בצד הצורה שום דבר ממה שזכר תנא קמא או ממה שהוסיפו בברייתא והוא חרב ועטרה וטבעת אותה שעה נדע בבירור שנעשית בעיון ובקטרת ובתפלה ובקרבן כמו שהוא מפורסם אצל בעלי המלאכה זו ובלבד שתהא צורה זו על פתח המדינה ואין מחלוקת ביניהם שכל הצורות שבעיירות והארמונים אסורות לפי שנעשו לשם בבירור לעבודה לפי שאין אותם מקומות מקום לנוי שנאמר לנוי נעשו ואפילו שאין בידו מאומה והלכה כחכמים:

משנה ב

המוציא שברי צלמים וכו':

תבנית יד ורגל אינו יד צלם שנשבר לפי שזה הוא שברי צלמים אבל מתחלת עשייתו נעשה צורת יד בלבד או צורת רגל וכן צורת איזה אבר שיעשה וממעשהו יתבאר אם מתחלת עשייתו נעשה נפרד או אם נשבר מצורה שלימה:

משנה ג

המוצא כלים וכו':

צורת חמה ולבנה אין ענינו שימצא עגול ויאמר זה הוא שמש או קשת עגול ויאמר זה לבנה אלא שבעלי הצלמים הנקראים טלאס"ם מיחסים לכוכבים צורות עד שאומרין צורת שבתי צורת זקן שחור וצורת נוגה צורת נערה יפה בחלי זהב וצורת השמש צורת המלך מעוטר יושב על עגלה וכן מייחסים לכל המזלות וכוכבים צורות הרבה והם באותן הצורות חולקין מחלוקות הרבה לפי שהם מאמרים כוזבים והכזב על הדבר מן הדברים יגדל וירחב בלי ספק: ואמרו צורת חמה ולבנה ר"ל שימצא הצורה המיוחסת אל השמש והצורה המיוחסת אל הלבנה על איזה דעת שיהיה. והדרקון צורת גוף שיש בו ציצין קשקשין הרבה לבין סנפירין כקשקשי הדג וזו הצורה היתה אצלם מהודרת לפי שהן מיחסין אותן לחלק מחלקי גלגל והגיד לי איש אחד מבעלי מלאכה זו שזו הצורה הוא הצורה לתלי הלבנה ונקרא בערבי א"ל גוזה"ר ושהיא נעשית על תבנית כך בשעה כך וכך ושאלתיו באיזה ספר זכרו זה לפי שאני לא ראיתי מעולם צורה זו ואמר כי מלמדו בדה מלבו צורה זו עם הרבה דברים שמסר לו בסוד: וכלים מכובדים הם חלי זהב וכסף ובגד משי ומה שזולתו הם כלים מבוזים והלכה כרבן שמעון בן גמליאל וכרבי יוסי:

משנה ד

שאל פרקלוס וכו':

אפרודיטי שם הכוכב הנקרא נוגה וכן כתוב שם נוגה הנקרא בערבי א"ל זהר"א בספרי הצלמים הנקראים בארבי טלאסי' אפרודיטי והיה באותו המרחץ צורת נוגה: וזה שאמר לו אין משיבין במרחץ אמנם אמר לו זה אחר צאתו מן המרחץ והתנצל לו לפי ששתק ולא השיב לו על שאלתו ואמר לו מה שמנעני מלהשיבך דבר לפי שאין משיבין בבית המרחץ:

משנה ה

העובדי כוכבים העובדים וכו':

רבי יוסי סבר שאילן שנטעו לשם אילן ולבסוף עבדו אסור לפי שיש בו תפיסת יד אדם וחכמים אומרים כי כיון שנטעו והוא לא נתכוין בו לעבדו כשעת נטיעתו הוא כמו הר וגבעה ועבודתו אחר כן אינו אוסר אותו ור' עקיבא הודיענו בעיקר שנחקר בו בשביל מקומות עבודת כוכבים ואינו חולק עם אדם ואין הלכה כרבי יוסי:

משנה ו

מי שהיה ביתו וכו':

אע"פ שהוא כונס לתוך שלו אסור להניח אותו המקום הפנוי לעבודת כוכבים לפי שהיה מהנה אותה אבל ממלא אותו בדברים מאוסים ויתן שם קוצים וכיוצא בהם ודע שטומאת עבודת כוכבים דרבנן ולפיכך היו מקילין בה מכל צד ואומרים שהוא נדמה כשרץ לטמא במגע לא במשא כשרץ ונדמה למת שאינה מטמאה אלא בכזית לא בפחות מזה ואין הלכה כר"ע ואפילו בעבודת כוכבים עצמה וכל שכן משמשיה:

משנה ז

שלשה בתים וכו':

איזו אשרה וכו':

סיוד הליבון שמלבנין בסיד וכיוד הפתוח והציור: ואמרו וחדש הראוי בו או שחדש: וחלפין נקראין הענפין שנמצאו במקום אותן שחתכו והוא מה שאמר והחליף. ואמרו איזה היא אשרה הוא רוצה לומר איזו היא אשירה שנחלקו בה חכמים ור"ש לפי שאמר שהאשרות שלשה מינין ב' מינין אין בדינן מחלוקת והשלישית והיא אותה שתחתיה עבודת כוכבים אומרים חכמים שהיא אסורה בהנאה כל זמן שעבודת כוכבים תחתיה וכשמסירין אותה מתחתיה היא מותרת כמו שקדם מדבריהם העמיד תחתיו עבודת

כוכבים ובטלה הרי זה מותר ור' שמעון אומר אפי' לא בטלה ואע"פ שהיא תחתיו הואיל ולצורה עובד מותר ואין הלכה כר' שמעון:

משנה ח

לא ישב בצלה וכו':

לא ישב בצלה בצל גוף האילן אבל בצל ענפיה ועליה מותר לו לשבת שם וזה שאמרנו אם עבר טמא לפי שיש לומר אי אפשר שאין שם מתקרובת עבודת כוכבים וזה הוא דעת רבי יהודה בן בתירא שאומר מניין לתקרובת עבודת כוכבים שהיא מטמאה באהל שנאמר ויצמדו לבעל פעור ויאכלו זבחי מתים מה מת מטמא באהל אף תקרובת עבודת כוכבים מטמאה באהל ואין הלכה כר"י בן בתירא לפי שלא נמשלה עבודת כוכבים למת אלא לפי שאינה מטמאה לפחות מכזית כמת כמו שבארנו אבל מטמאה תקרובת עבודת כוכבים במגע ובמשא כנבלה: וגוזלת את הרבים שיהיו ענפיה נמשכות על אויר רשות הרבים: וחזרין רבוי הנקרא חזרת והוא הנקרא בערבי חסא ומי גשמים מזיקין לו ולפיכך לא יזרע תחתיה ואפילו בימות הגשמים לפי שתועיל להם: וכבר קדם לך דעת רבי יוסי בזה הפרק שאין לחוש שתחזיר עבודת כוכבים ומשמשיה זבל לפי שאין אותו הזבל לבדו הוא סבת הצמח אלא הזבל והקרקע והמים והאויר והשמש והוא סבר זה וזה גורם מותר כלומר שיעשה דבר מן הדברים ויהיו סבות עשייתו מהם שנים או יותר מהם מותר ומהם אסור אותו הדבר הנעשה מותר וכן פסק ההלכה בכל הדברים ואמנם אמר בכאן זה הדבר כחולק על החכמים לפי שאמר להם על דעתכם שאתן חוששין בשוב עבודת כוכבים זבל (אבל) אף לא ירקות בימות הגשמים וכבר בארנו שהלכה כרבי יוסי ועל סברתו נעשה:

משנה ט

נטל ממנו עצים וכו':

ההסק הראשון שמסיקין התנור הוא משלים בשול חרסו ואז הוא ראוי לאפות בו אחר כך ולפיכך יותץ שאפילו כשיוצן שבח אותו ההיסק נשאר בו וזה הוא לדעת האומר זה וזה גורם אסור ופסק ההלכה בין חדש בין ישן יוצן כלומר שיניח אותו עד שיצטנן ויסיקו אותו שנית בעצים של היתר ויאפו בו וזהו מותר: ודברי ר"א יוליך הנייה לים המלח שיקח מדמיהן דמי הככר שנתערב בכל הפת וישליך אותו בים המלח עמוקים שלא ימצא לעולם: זוכר מחלוקתם בפת להודיע דר"א כי היכי דשרי בפת דעצים דאסורה כבר כלים ונשרפו כמו כן מיקל בדבר שהאיסור קיים כגון כרכר שארג בו הבגד דאיתיה לאיסורא בעיניה ר"א אומר יוליך הנאה לים המלח ואפי' בפת שכלה העצים וליתיה

לאיסוריה בעיניה וחכמים אומרים כולן אסורות והלכה כר' אליעזר בכל ואפי' חבית של יין נסך כשנתערבה בין חביות יוליך הנייה לים המלח ומותר לו למכור הכל וליהנות בו:

משנה י

כיצד מבטלה קרסם וכו':

קרסום הוא כריתת ראשי הענפים וזירוד' כריתת הענפים שפייה גרירתם וכל זה כשיעשה אותו העובד כוכבים לפי שהעיקר אצלנו שלא יבטל עבודת כוכבים אלא עובד כוכבים שיודע בטיב עבודת כוכבים ומשמשיה וכך אמרו דפלח מבטל ודלא פלח לא מבטל לפיכך אמרו בטיב עבודת כוכבים שלא יהיה נער קטן או מקולקל הדעת:

פרק ד

משנה א

רבי ישמעאל אומר שלש אבנים וכו':

ר' ישמעאל אומר ששלש ואפילו היו ברחוק ממנו ד' אמות אסורות לפי שאמרי' כנוסים מרקוליס קטן מנגד מרקוליס גדול כיון שהיו שתי אבנים או ג' נראין עמו אסורות והלכה כחכמים:

משנה ב

מצא בראשו מעות וכו':

אמרו מותרין ובלבד שימצאם על דרך בזיון המעות כשיהיו בכיס תלוי בצואר אותו הצלם וכסות שתהיה בגדיו מכופלין נתונים על ראשו וכלים שיהיו תלויין על ראשו שנכנס ראשו ממושבו:

משנה ג

עבודת כוכבים שהיה לה גינה וכו':

אמרו בטובה ושלא בטובה רוצה לומר בטובת כומרים:

משנה ד

עבודת כוכבים של עובד כוכבים וכו':

אמר רחמנא בעבודת כוכבים דעובד כוכבים פסילי אלהיהם תשרפון באש משעה שפסלו נעשה לו אלוה ואמר בעבודת כוכבים דישראל ושם בסתר עד שיעשה לה הדברים שבסתר כגון שיקטר לה אז ישתחוה וזולת זה כמו שנתבאר בסנהדרין:

משנה ה

כיצד מבטלה וכו':

פחסה החליקה ואמרו כשפחסה בפניה פירוש כשהחליק פניה עד שהסיר צורת הפנים באותה שעה תבטל אבל כשהחליק שאר גופה בשלא חסר ממנה כלום אינה מבוטלת ומחלוקת רבי וחכמים הוא כשמכרה לעובד כוכבים אבל כשמכרה לצורף ישראל דברי הכל בטלה והלכה כחכמים:

משנה ו

עבודת כוכבים שהניחוה וכו':

בימוס היא אבן גדולה מציבין אותה להקריב עליה והוא מין מן המזבחות וכשמולך מלך מקים בימוס ואם הוסר ממלך או מת ומלך אחר יניח הבימוס הראשון ויעשה שני לעצמו ואז הוא מותר ליהנות מן הראשון וזה פירוש אמרו מפני שמעמידים אותן בשעה שהמלכים עוברין כלומר שהסבה שהבימוסים הרבה שבזמן שמעבירין המלך בטל אותו הבימוס ויעשה אחר לעצמו המולך ואז כל הראשונים מותרין:

משנה ז

שאלו את הזקנים ברומי וכו':

ממה שאתה צריך לידע כי הפילוסופים על השלימות אינן מאמינין הצלמים רצוני לומר הטלמסאות אבל מלעיגין מהן ומאותן שחושבין שיש להם פעולה ובאור זה יאריך ואמנם אני אומר זה לפי שאני יודע שרוב בני אדם כלם נפתים בזה פתוי גדול מאד ובדברים דומה להם ומחשבים שיש להם ענינים אמתיים ואין הדבר כן עד כי הטובים החסידים מבני דתנו חושבים שהם דברים אמתיים אלא שהם אסורין מצד התורה בלבד ואינם יודעים שהם דברים בטלים כוזבים ונצטוינו בתורה שלא לעשותם כמו שהזהירה על הכזב והם דברים נתבררה להם פרסום גדול אצל העובדי כוכבים ועיקר זה באומה הנקראת צאבים והם האומה שיצא אברהם אבינו ע"ה מביניהם וחלק על טעותם וסברתם המקולקלת במה שנתן האלהים בלבו מן החכמה והיו מגדלין ומכבדין הכוכבים ומיחסין להם פעולות שאינן להם והם שכתבו ספרים בדיני הכוכבים והכשוף וההשבעות והמזלות הרוחניות ודבר הכוכבים והשדים והגדת העתידות ומעונן ומנחש על רוב מיניהם ושאלת המתים והרבה מכיוצא בזה ששלפה התורה האמיתית חרבה עליהם והכריתה אותם והם עיקר עבודת כוכבים וענפיה וזה שהכזב הראשון גזרת הכוכבים שנתברר במופת בחכמת הטבע בטול הקדמותיו הראשונה באמרם הכוכב הפלוני רע ונקשה וכוכב פלוני טוב ומצליח והחלק הפלוני מן הגלגל יאות הכוכב

הפלוני והוא הפך הכוכב הפלוני עם היות הגלגל כולו גוף אחד מתדמת החלקים אין בו שינוי ולא כזב ושתי הקדמות אלו הם עמודי גזרת הכוכבים אשר בהתברר בטולם כמו שנתברר בטלו חלקים עד סופם אחר כן הרכיבו כזב שני על הכזב הראשון והוא הצלמים הנקראים הטלאסמם ואמר שכשיהיה כוכב פלוני המצליח במקום הנאות לו תעשה צורה על תואר כך וכך ותביא מן התועלת כך וכך וכשיהיה הכוכב הפלוני הנקשה במקום פלוני שהוא הפכו תעשה לו צורה בתואר כך וכך ותדחה בו מן הרעה כך וכך ונתרחב זה השער כפי רוחב גזרת הכוכבים ומה שייחסו לה מן הפרטים: אחר כן הרכיבו כזב שלישי על אלו השנים והוא עבודת כוכבים ואמרו שצורה זו הנעשית במזל צומח כך ועל המצב הפלוני כשיקוטר בדבר פלוני ויתפללו לו בדברים כך וכך וישתחוו לו הוא יסיר רעת דבר פלוני ודברים אלו עושים לפי שבימים הראשונים קבצו בני המדינות ופתו המון עמי הארץ ואמרו להם כי הצלחת ארצותיכם ועניניכם כשתעשו אלה הצורות וכשמתקבצים לבתיהם מכבדים אלה הזקנים שיודעים סודותיהם ובזה קמה המלכות וחשבו שאותו הדבר אמת והיו מאמינין בו כמו שאנו מאמינין בנביאים עליהם השלום מן השלמות והחסידות הלא תראה היאך קראם הכתוב נביאי הבעל ונביאי האשרה אחר כן באו חלושי הדעת ומצאו אותם הדברים ואותם הספרים וחשבו שהן אמת ושיש בהם תועלת ולא ידעו שהם כזבים שנעשו בזמן מן הזמנים לתועלת שעה אמר הנביא אל תיראו מהם כי לא ירעו וגם היטב אין אתם וכבר בארו החכמים שכל מה שיהיה מהם מהפעולות אלה הצלמים הוא בדרך מקרה ומייחסים אותן להם וזה ענין פילוסופים ברור וכמו כן מצאתי להחכמים שעוררו על גזרת הכוכבים שהן נוהגין דרך המעונן והמנחש לא שהם סבה כמו שחושבין האצטגנינין אמרו לא תנחשו כגון אלו המנחשים בחולדה ובעופות ובכוכבים וזהו דעת הפילוסופים בהם ואלו הדברים כלם שבדאו הצאבים אין מהם בפילוסופי יון דבר קטן או גדול וכבר הארכתי אני בכאן אבל יש בו מקום תועלת ותקון אמונה לפי ששגעון בני האדם בכוכבים והצלמים ר"ל הטלאסמם אינו דבר מועט וכבר יצאו מן התורה פעם אחת בשביל מה שהיו מאמינין אותם מאמתתם:

משנה ח

לוקחין גת בעוטה וכו':

כשיהיה מרזב הגת סתום עד שלא יהיה נגר ממנו כלום אלא שנדרכים הענבים קצתם עם קצתם אינו מתנסך לדעת משנה הראשונה: ותפוח שם פסולת הענבים שעושין צבור באמצע הגת: ואמרו מכאן השאר מותר הוא משנה ראשונה שהיא מתרת שידרוך העובד כוכבים ואינה הלכה:

משנה ט

דורכין עם העובד כוכבים וכו':

דורכין עם העובד כוכבים בגת אבל לא בוצרין עמו היא משנה ראשונה וזה הטעם לאסור שיבצור העובד כוכבים עמו לפי שעיקר בידינו הבוצר לגת הוכשר וכשנוגע בו העובד כוכבי' הנה טמאו ויהי' הוא עוזר לטמאו כשהוא בוצר עמו והלכות משנה זו כולם בנויות על עיקר אסור לגרום טומאה לחולין שבא"י וכבר זכרנו זה פעמים הרבה אבל מה שהתיר לבעט עמו לפי שסבת הטומאה כבר עברה לפי שכבר נטמא במגע עובד כוכבי' והוא מוכשר כמו שהוא עיקרנו. וטעם אינו עושה יין נסך עד שירד לבור וכל זה אינו הלכה אבל פסק ההלכה מותר לגרום טומאה לחולין שבארץ ישראל ויין כיון שהתחיל לימשך נעשה יין נסך ולפיכך בוצרין עמו ואין דורכין עמו ודע שאסור לישראל שישתמש לו עובד כוכבים בבציר לכתחלה בשום פנים ואפי' להביא לו הענבים לגת כ"ש זולתו וכך באר התלמוד משום לך לך אמרין נזירא סחור סחור לכרמא לא תקרב אמנם ישראל שהוא עושה בטומאה הוא עובר עבירה לפי שהוא מטמא מה שיש בו זכות לשם כלומר התרומות והמעשרות וכן הפת תטמא התרומה ומעיקרנו אין מחזיקין ידי עוברי עבירה וכשדרכו הענבים ונאפה הפת נשלמה העבירה ולפיכך מותר לשאת עמו אחר כן:

משנה י

עובד כוכבים שנמצא עומד בצד הבור וכו':

יש לו עליו מלוה כלומר על אותו יין אבל על האיש לא נעשה יין נסך לפי שכשיש על אותו היין מלוה הוא חושב אותו ממונו ואפשר שימשך ידו לחפש ולראות היאך הוא כיון שזה הוא ממונו ואמר נפל לבור ועלה כשעלה והוא מת אבל כשעלה חי אסור בהנאה לפי שהוא משבח לעבודת כוכבים על שניצול והוא כאילו מאידיהם של עובדי כוכבים ור' שמעון מתיר בשתיה ואין הלכה כר' שמעון:

משנה יא

המטהר יינו של עובד כוכבים וכו':

מטהר יינו של עובד כוכבים הוא שישתמש ישראל בו מתחלת עשייתו עד שיהיה טהור ויניח אותו ברשות בעל יין ולפיכך צריך שיהיה הבית פתוח לרשות הרבים ויהיה במדינת ישראל לפי שהוא ירא ליכנס לבית שמא יראה אותו ישראל ויגיד לבעל היין שכבר נאסר אבל אם הניח אותו ביד עובד כוכבים אחר הוא מותר לפי שלא יארע כזה על מה שאין לו שררות בו ואפילו היתה המדינה כולה עובדי כוכבים ור"ש בן אלעזר

חולק עליו על זה ואמר כל רשות עובדי כוכבים אחת היא ואפילו ברשות אחר אסור והלכה כר' שמעון בן אלעזר ודע כי כשיהיה מפתח וחותם ביד ישראל מותר לדברי הכל ואף על פי שהוא ברשות עובד כוכבים:

משנה יב

המטהר יינו של עובד כוכבים וכו':

ואף על פי שמפתח וחותם ביד ישראל כיון שאין הרשות כולו שלו אסרו חכמים לפי שישתמש בו ויעשה אותו יין נסך:

פרק ה

משנה א

השוכר את הפועל וכו':

[אמרו קנס הוא שקנסו חכמים ביין נסך] ומן הידוע ברוב שהשוכר בהמה לרכוב בו יתן עליה צדה לדרכו וס"ד שהוא כאילו שכר ממנו לרכוב בו ולשאת יין נסך ויהיה שכרו אסור הודיענו שאין הדבר כן אבל שכרה מותר כיון שלא נתבאר בו לשאת יין נסך:

משנה ב

יין נסך שנפל על גבי ענבים וכו':

הראוי להשלים לשון משנה כך ואם היו מבוקעות והיה בהנייתו בנותן טעם אסורות ואם לא היה בהנייתו בנותן טעם מותרות ומעשה בביתוס בן זונין ואמרו שנפל לתוך הגריסין כשהיו הגריסין רותחין הוא שהוא פוגם מתחילה ועד סוף: וזה כי זה שקורא המשנה יש בהנייתו בנותן טעם הוא הענין שקורא התלמוד נותן טעם לשבח ר"ל שאותו הטעם משביחו וממתיקו והוא הענין בעצמו רוצה לומר בהנאתו בנותן טעם כאילו אמר יש בטעמו הנייה וזאת המשנה קוראהו שאין בהנייתו בנותן טעם כלומר שאין הנאה בו כשמצא אותו הטעם וזה שקורא התלמוד נותן טעם לפגם ומן המבואר שזה יארע בין שני מינין כלומר מין בשאינו מינו ויש בזה ד' חלוקין החלוק האחד שיתערב דבר בדבר ויפסידו אם בטעמו אם בריחו בשעתו ולאחר זמן כלומר שאינו סר קלקולו ממנו מתחילה ועד סוף והוא כגון שמנונית הבשר או הדג שנתערב עם הדבש שהוא מפסידו תמיד והחלק השני שיהיה הדבר שנתערב משביח הדבר שנתערב בו בשעתו ואח"כ כעירוב היין בתבשיל הבשר או בתבשיל הדג והוא הנקרא משביח מתחילה ועד סוף והחלק השלישי שישביח טעמו לשעתו ולאחר זמן מפסידו כעירוב שמנונית הבשר והחלב עם החמאה לפי שהוא מטיב טעמו וריחו ובאושו ואחר כך מפסידו וזה הנקרא

משביח ולבסוף פוגם והחלק הרביעי שמפסידו לפי שעה וברוב הימים משביחו כגון עירוב הדבש ביין שהוא מקלקלו מיד ולבסוף יתחזק עליו האויר וכח היין ואז יהיה הדבש ממה שיוסף עליו לו ריח טוב וזכות ענין וחדוד וכל זה לשבח היין וזה נקרא פוגם מעיקרו אמנם פוגם מתחילה ועד סוף אין צ"ל שהוא מותר בכל האיסורין ושני חלקים הנשארים לו נתבאר בתלמוד אי זה מהן אסור ואיזה מהן מותר ולפיכך שניהם אסורין ואל זה התנו בגריסין רותחין לפי שאם הם קרים הוא מתקן טעמו לשעתו ואחר כן כשמערב אותן ומרתיחן בחדוד החומץ יפסיד טעמם:

משנה ג

עובר כוכבים שהיה מעביר עם ישראל וכו':

בחזקת משתמר הוא שיאמר לעובד כוכבים העבר ואני אבא עמך כי אף על פי שנתעכב הרבה ירא לשלוח ידו אל החבית ואם הודיע לעובד כוכבים שיתאחר ממנו זמן שיוכל לנקוב הכסוי שעל פי החבית ויוצא ממנו היין ויסתום אותו הנקב וייבש מקום הסתום הוא יין נסך ורשב"ג לא חייש לשיתומא וישי' הזמן כדי שיפתח פי החבית כולו ויוצא היין ממנה ויסתום פי החבית וייבש כל הכסוי כולו וזה הזמן ארוך מן הזמן שאמר ת"ק לפי שרשב"ג אומר לו יכול לנקוב הכסוי ולסתום אותו הנקב לפי שירא ממנו או מכל הכסוי שעל פי החבית וחכמים אין חולקין על רשב"ג שכשיהיה כיסוי החבית בטיט שהוא כדי שיפתח ויגוף ותינגב לפי שלא יכול לחפור בטיט ולסתום בטיט הלח לפי שהוא ניכר בשנוי צבעי העפרים אבל מחלוקת' שכשיהיה פי החבית סתום בסיד שאפשר לחפור בו ומין הסיד כולו אחד והוא ממהר ליבש ג"כ וישתום הוא גזור משתום העין שהוא ענין פתיחה והלכה כרשב"ג:

משנה ד

המניח יינו בקרון של וכו':

קפנדריא הוא שיכנס משער זה ויצא מן השער שכנגדו כמו שבארנו פעמים רבים וכאילו אמר כשנכנס מפתח העיר לעשות צרכיו לשם במהירות והם ממתינין אותו שיחזור והוא יצא משער אחר ונכנס לעיר ועשה מה שזכר והתמהמה והשמיעו מחלוקתם בג' הלכות בשיעור זמן ההפלגה לפי שאפשר בכל אחת מהן קולא וחומרא לפי כשהדרך ביבשה נאמר שיכול לבא לו דרך עקלתון ולפיכך ירא ולא ינסך ואע"פ שהתמהמה אבל בים לא כיון שהפליג יתנסך או נאמר בהפך שביבשה כיון שנסתר ממנו ולא רואהו יתנסך ובים שאינו יודע מי ראהו יאמר שמא חבירו יראנו ואפי' יתמהמה ממנו יותר מזה הזמן לא יתנסך וכמו כן כשהיה בחנותו ואמר יכול הוא לסגור פתחו ויעשה מה שהוא רוצה

ולפיכך יתנסך בפחות מזה הזמן או בהפך נאמר בים שאפשר שנכנס בתוך הים ויסתר מן העין הוא שנאמר שיהיה מנסך בזה הזמן אבל בחנות אפי' היה נסתר יותר לא יתנסך לפי שהוא ירא שיבאו הבעלים ואי אפשר לו להעביר החנות ממקומו לפיכך הודיעך ששיעור הזמן אחד לדעת חכמים בכל ולדעת רשב"ג ג"כ והלכה כרשב"ג בכל:

משנה ה

היה אוכל עמו על השולחן וכו':

דולפקי היא כלי זולתי השולחן שיהיו עליה כלים באוכלים ומשקין ומהן לוקחין ומניחין על השולחן ואין העובד כוכבים יכול לשלוח ידו לדבר שהוא על הדולפקי עד שיתן אותן בעל הבית על השולחן. ואמרו חביות פתוחות אסורות רוצה לומר החביות שיש בבות שהניחו שם וזה סתם על דעת רשב"ג:

משנה ו

בלשת שנכנסה לעיר וכו':

בלשת נקרא החיל הנכנס לעיר לשלול אותה ושולחין יד בממון בני אדם ותרגום ויחפש ובלש ולפיכך נקראו בלשת לפי שהם מחפשין ממון בני אדם וחוקרין אותו:

משנה ז

אומנין ישראל וכו':

כבר ידעת שהעיקר ביין נסך אסור בהנאה ואסור למכרו ומעקרנו שמשיכה בעובד כוכבים קונה כמו ישראל וכבר קדמו הפנים שבהם יתנסך בהם היין ביד עובד כוכבים וכבר בארנו ג"כ בראשון מקדושין ובחמישי מבתרא דיני המשיכה ונקוט עיקר זה כשיהיה היין ברשות העובד כוכבים וקנאו והוא לא יתנסך ואח"כ נעשה יין נסך דמיו מותרין וכן כשיהיה הגעתו ברשותו עם היותו יין נסך בשעה אחת כגון שימדוד לו הישראל בידיו דמיו אסורין וכ"ש כשנעשה נסך קודם שיקנהו ואם פסק עמו דמים סמכה דעתו וכשמדד לו הישראל בכלי ישראל ובא הכלי ברשות העובד כוכבים קנה במשיכה וזכה ישראל בדמים ולא ישוב יין נסך עד שיגע בו אחר כן וכשמדד לו עד שלא פסק ואפילו שנתן לו קודם קצת הדמים לא סמכה דעתו ולא יתקיים קניינו עד שיפסיק עמו ויפרע לו מה שנשאר מן הדמים וכבר נתנסך קודם לכן כשנגע בו וכאילו הוא הודיענו בכאן זה הענין בלבד כלומר ואם משך הואיל ולא פסק עמו לא סמכה דעתו ולא נגמר קנין עד שיפרע הדמים וכבר קדם הנסוך וכשיפסוק הדמים וקבל הדמים אפי' שנמדד [לו] בידיו [כל] דמיו מותרין וכשלא יהיה אצל העובד כוכבים מעות מצויין ונתן לו ישראל המוכר על דרך הלואה וחזר העובד כוכבים ונתן המעות בעינם לא על דרך לקנות

ממנו בהם זהו מותר: ועכבת יין שישאר במשפך לחות היין נראית: והמערה מכלי לכלי הוא שיצוק ישראל מכליו לתוך הכלי שביד העובד כוכבים וה"ה בכלי העובד כוכבים עצמו כשיש בו יין נסך ואפילו הוא בארץ: והסלון המחבר בין השני כלים בעת יציקתו והוא הנקרא נצוק אסור ועל זה ההיקש תאסר היין אשר בכלי העליון מצד הנצוק כיון שלמטה חבור לענין יין נסך וכן הוא ולפיכך צוו שיהיה ענין היציקה כמו שאבאר והוא שיצוק ויגביה ידו קודם שיגע הדבר שהוא יוצק אל הכלי התחתון אחרי כן יצוק פעם שנית כמו בראשונה או יהיה יוצק כמו שזורקין במזרק והוא אמרם למודד היין קטופי קטופי או נפוצי נפוצי ועל זה הדרך יהיה המערה ממנו מותר:

משנה ח

יין נסך אסור וכו':

לא יהיה רחוק בעיניך היות המים אסור וזה כשהם קרבים לעבודת כוכבי' או שיהיו נעבדו אותן המים ופסק ההלכה ביין נסך בלבד כלומר שנתנסך לעבודת כוכבים שהוא מטמא טומאה חמורה כמת והוא אוסר במינו בכל שהוא לא שנא איסורא לגו התירא ולא שנא התירא לגו איסורא ובלבד שיערה מכלי רחב הפה יהיה הדבר היוצא ממנו יש לו שיעור גדול אבל אם עירה יין נסך טפה טפה ביין הרבה מן היין המותר הנה זה אינו אוסר אותו אבל אם היה ערוי היין מותר על מעט מן היין נסך הכל אסור ואפילו עירה על משקל שיעורו ממנו מלא ספינה מיין נאסר הכל בהנאה: ופסק ההלכה ג"כ שאין בו ספק ולא פקפוק והוא עיקר נוהג תמיד שכל איסורים שבתורה בין במינו בין שלא במינו בנותן טעם חוץ מטבל ויין נסך אמנם יין נסך כמו שזכרנו שהוא במינו בכל שהוא לגודל איסור עבודת כוכבים שנאמר בו ולא ידבק בידך מאומה מן החרם והטבל כמו שהתירו כך איסורו כמו שחטה אחת פוטרת את הכרי כן חטה אחת תשים את הכרי כולו טבל וכשנתערב משאר איסורין מין בשאינו מינו ואפשר לנו לטעום אותו כגון ערוב תרומה בחולין ננסה אותו אם נתן טעם והוא אינו פוגם כמו שבארנו הוא אסור הכל ואם הוא דבר אסור נאכיל אותו לעובד כוכבים ונסמך על דברו ואם לא היה עובד כוכבים מצוי או היה דבר מתערב מן במינו שא"א להכיר טעמו כמו ערוב יין תרומה או ערלה או כלאים ביין חולין הנה הוא ישוער בשיעורים הנזכרים תרומה ומעשר וחלה ובכורים במאה וערלה וכלאי הכרם במאתים ושאר איסורין כגון חלב ודם נבלות ושקצים ורמשים וטרפות וזולתם בששים וכמו שנבאר בפרק גיד הנשה במס' חולין באמרם במין במינו דליכא למיקם אטעמא כגון שמנונית דגיד הנשה א"נ בשאינו מינו היכא דליכא קפילא ארמאה דטעים בששים וכמו שישוער בששים מין במינו בדברים ששיעורן בששים

כמו כן ישוער במאה מה ששיעורו במאה ובמאתים במה ששיעורו במאתים ואמרנו בשביעית שדינו אוסרת כל שהוא במינה כמו שנתבאר בפ' שביעי משביעית אינו חולק על אלה העקרים לפי שאינו אוסר באכילה אבל חייב לאכלו בקדושת שביעית בלבד ולפיכך החמיר בשביעית בזה הענין לפי שאין שם איסור אכילה אבל הוא אוכל בזמן שביעית כמו שנבאר לשם ואינו אומר עליו אוסרת אלא על דרך הויתור והדמיון ג"כ בדבר האוסר ושמור זה הענין והתבונן בפירושו לפי שעמדו בזה העיקר רבים מגאוני עולם ולא ידעו אם הכל חוזר לעיקר אחד או אם חולק קצתם לקצתם ועל אי זה עיקר הוא הראוי לעשות והכל הולך על עיקר אחד כמו שבארתי לך:

משנה ט

אלו אסורין ואוסרין וכו':

כבר נתבאר לך בפ"ג ממסכת ערלה דעת ר"מ שהוא סבר את שדרכו למנות מקדש ולשם בארנו זה הענין תכלית הביאור וזה התנא סבר שכשיהיו בדבר האסור שני עניינים האחד שיהיה דרכו לימנות והשני שיהיה אסור בהנאה שהוא אוסר בכל שהוא ואמרו יין נסך ר"ל חבית של יין נסך כשנתערב באיזה ענין שתתערב מן החביות נאסר הכל בהנאה לפי שהשני עניינים הנזכרים נתקבצו בו וכמו כן דינר עבודת כוכבים על דרך משל בדינרים רבים וצפור מצורע בצפרים הרבה ואגודה משער נזיר באגודות שער הרבה ופטר חמור בחמורים הרבה וחתיכת בשר מבשר שנתבשל בחלב או מן חולין שנשחטו בעזרה בחתיכות בשר הרבה ואפילו יהיה הרבוי כמה שיהיה הכל אסור בהנאה ובשור הנסקל ובעגלה ערופה ופטר חמור יהרג הכל וכבר בארנו בשני מקדושין שאלו כולן אסורין בהנאה וראיית כל אחד מהן והיות כל אחד מהן דבר שדרכו למנות מבואר ונשלים לשון המשנה אלו אסורין ואוסרין בכל שהן למעוטי דבר שבמנין ואינו אוסר בהנאה כגון חתיכות נבלה עם חתיכות בשר או אסור בהנאה ואינו במנין כגון ערוב קמח כלאים או יין כלאים עם קמח חולין או יין חולין וזה העיקר אינו נוהג בכל לפי שהדין בחבית של יין נסך שנתברר לנו שנתנסכה לעבודת כוכבים כשנתערבה בחביות הרבה ימכר הכל לעובדי כוכבים ויטול שיעור דמי אותה החבית וישליכו לים המלח וזהו פירוש יוליך הנייה לים המלח שקדם לנו דברו בפרק שלישי מזו המסכת ואין ג"כ כל מה שזכרנו שדרכן למנות והוא אסור בהנאה מקדש כלומר אסור בכל שהוא לפי שהערלה וכלאי הכרם הם מאיסורי הנאה ואין מקדש בהן זולתי שבעה דברים בלבד רצוני לומר שהם אוסרים בכל שהוא כמו שבארנו בסוף ערלה ודע כי מה שזכרנו בזו המשנה כי הם אוסרים בכל שהוא הוא נכון וברור מלבד יין נסך שהוא אוסר בכל שהוא

לשתיה בלבד אבל כשנתערבה חבית בחבית אינו אוסר הכל בהנאה כמו שבארנו וחמץ בפסח בלבד בין במינו בין שלא במינו במשהו ואמנם יצא מכלל דין איסורין שבתורה לפי שהוא בזמן קצוב ואין איסורו חוזר לעצמו בלבד כשאר כל איסורין שבתורה שקדם הדבור בו אבל [איסורו] הוא תלוי בזמן וכשעבר הזמן סר איסורו ולפיכך לא התנה בו התלמוד כמו שהתנה ביין נסך וטבל כמו שהקדמנו והבן אלו העניינים כולן ותפריש ביניהם ותדע קו היושר בכולן:

משנה י

יין נסך שנפל לבור כולה אסור וכו':

כבר נתבאר לך שיין נסך שנתנסך לעבודת כוכבים אוסר כל שהוא במינו וחבית בין החביות יוליך הנייה לים המלח וזה הבור שנזכר בכאן הוא בור של יין ואם הוא יין של עובדי כוכבים הנקרא סתם יינן שאין אנו יודעים אם נתנסך או לא נתנסך הוא שנתערב בבור של יין פסק ההלכה בו כרבן שמעון בן גמליאל ואע"פ שהוא אסור בהנאה ג"כ רצוני לומר סתם יינן כמו שאמרו שלשה יינות הן יין נסך אסור בהנאה ומטמא טומאה חמורה בכזית סתם יינן אסור בהנאה ומטמא טומאת משקין ברביעית והמפקיד יינו אצל העובד כוכבים אסור בשתיה ומותר בהנאה וטומאה חמורה הוא שיטמא אדם וכלים במגע ובמשא כמו נבלה וטומאת משקין היא טומאה קלה תטמא אוכלין ומשקין בלבד וכשישתה אדם מהן רביעית נפסלה גויתו ולא יטמא ועוד יתבארו עקרי אלה הטומאות במקומותיהן:

משנה יא

גת של אבן שזפתה עובד כוכבים וכו':

כשדרך בו העובד כוכבים אי אפשר לה שלא יקלוף אע"פ שהיא של אבן ואין הלכה כרבי:

משנה יב

הלוקח כלי תשמיש מן העובד כוכבים וכו':

כלי תשמיש רוצה לומר תשמיש אכילה ובלבד שיהיו אלה הכלים מן המתכות כגון הברזל והזכוכית וכמו כן כלי חרס השועי' באבר כולן צריכין טבילה ואפילו הם חדשים: ואמרו להגעיל ר"ל גיעולי עובדי כוכבים וזה שירתיח אותם במים רתיחה גדולה ואם היא יורה גדולה יקיף לה על שפתה טיט או עיסה כדי שיעלו המים על שפתה וירתיחו עליה המים רתיחה גדולה: וכלים שדרכן להגעיל כגון קדרות נחשת והמחתות ודומיהן: ללבן כגון השפודים והאסכלאות שצולין עליהם וכיוצא בהן יסור מהן איסור גיעולי עובדי

כוכבים אחר ההגעלה למה שצריך הגעלה והליבון באש למה שצריך ליבון וכשיטבלו אחר כן בארבעים סאה הם טהורים לענין האסור והמותר גם כן מוסף על ענין טומאה וטהרה: והסכין שפה ובלבד שתהיה הסכין שוה וחלקה שאין בה גומות ואם נועצה בקרקע קשה עשר פעמים ישתמש בה וזהו מה שנתכוון בשפה ואם השחיז אותה באבן כעין אבן של רחים או ליבן אותה באור זהו תכלית ההכשר אבל לענין טומאה וטהרה אי אפשר בלא טבילה במי מקוה ובזה תסור מהם טומאת עבודת כוכבים ודע זה: